

багато з підприємців та інвесторів не зацікавлені в Україні як у потенційному ринку. З іншого боку, «розвиненість бізнесу» (45 місце) та «людський капітал» (54 місце) показують досить високі показники через великі державні витрати на освіту та високий рівень кваліфікації персоналу, хоча показники, пов'язані з R&D та імпортуванням новітніх технологій, не посідають високих місць. Загалом, субіндекс інноваційного внеску, категорії якого описані вище, посідає 78 місце по світу. З іншого боку, субіндекс інноваційного результату має трохи кращі позиції: завдяки великій кількості створених технологій, високим витратам на розвиток ІТ-сектору та креативності в інтернеті, «наукові та інноваційні результати» посідають 34 місце, а «креативні результати» – 68 місце. Проблемними областями тут, згідно з рейтингом, є створення та розповсюдження об'єктів авторського права, продуктивність праці (що, ймовірно, пов'язано з відтоком людських ресурсів із країни) та низька оцінка загальної капіталізації компаній-єдинорогів [3].

За допомогою ГІІ, як показано вище, можна оцінити потенціал України та галузей, які потрібно змінювати і покращувати. Наприклад, через зменшення рівня корупції та створення стабільного чіткого законодавства у податковій сфері та сфері ІВ можна полегшити умови створення об'єктів ІВ, а також збільшити імпорт та експорт технологій. Лібералізувавши банківську систему, можемо збільшити кількість якісних стартапів, оптимізувати витрати на R&D та підвищити результативність досліджень. З іншого боку, знаючи переваги нашої держави у освіті та ІТ-секторі, необхідно розвивати ці частини національної економіки для отримання ще більших конкурентних переваг на міжнародному ринку відносно інших держав кластеру, та і світу. Таким чином, завдяки ГІІ можна ідентифікувати проблеми у сфері ІВ та оцінити конкурентоспроможність держав у цій сфері.

Список використаних джерел

1. Factsheet on Global Innovation Index (GII). *Inicio - Portal Logístico de Panamá*. URL: https://logistics.gatech.pa/wp-content/uploads/2023/04/GII_English2022.pdf.
2. About the Global Innovation Index. *World Intellectual Property Organization*. URL: <https://www.wipo.int/gii-ranking/en/about>.
3. Ukraine Ranking in the Global Innovation Index 2024. *World Intellectual Property Organization*. URL: <https://www.wipo.int/edocs/gii-ranking/2024/ua.pdf>.

Кияшко О.О.,

студент ОПП «Маркетинг», 3 курс,

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

ЕКСПОРТ УКРАЇНСЬКОЇ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ В 2023 РОЦІ: ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ТА ПРОБЛЕМИ

Аграрний сектор традиційно відіграє надзвичайно важливу роль в економіці України, формуючи значну частину валового внутрішнього продукту, забезпечуючи продовольчу безпеку та створюючи мільйони робочих місць, особливо в сільських територіях. Його частка в загальній структурі експорту країни є однією з найвищих серед усіх галузей. За результатами 2023 року аграрна продукція забезпечила понад 60% валютних надходжень від зовнішньої торгівлі, що підкреслює її системоутворююче значення для стабільного функціонування фінансової системи України. У критичних умовах повномасштабної збройної агресії агросектор залишився одним із небагатьох стабільних джерел доходів, що дозволяло підтримувати не лише макроекономічну рівновагу, а й продовольчі потреби багатьох країн-партнерів, особливо в умовах глобальних загроз голоду.

Попри активні бойові дії, зруйновану логістику, часткову втрату земель сільськогосподарського призначення та ризики для працівників аграрної сфери, Україні вдалося зберегти статус одного з провідних експортерів сільськогосподарської продукції у світі. За даними Мінагрополітики та аналітичних центрів, обсяги експорту в натуральному вираженні

навіть перевищили рівень попереднього року, що свідчить про високий рівень адаптивності галузі. Проте в структурному вимірі спостерігалися істотні зміни: акцент змістився на країни Європейського Союзу, зросла частка сухопутних перевезень, зменшилась частка високотехнологічної переробленої продукції. Усе це вимагає ретельного аналізу для розробки ефективної державної політики підтримки агроекспорту в умовах тривалої нестабільності.

Актуальність обраної теми зумовлена кількома ключовими факторами. По-перше, аграрний сектор перебуває під впливом нової геоекономічної реальності, яка вимагає адаптації виробничих і логістичних стратегій до викликів повномасштабної війни, торговельних обмежень, санкційних режимів та зміни глобального попиту. По-друге, ефективність експортної діяльності агросектору стала визначальним чинником для забезпечення валютної ліквідності країни та зниження дефіциту платіжного балансу. По-третє, агроекспорт не лише впливає на зовнішньоекономічне становище України, а й формує імідж держави як надійного партнера на міжнародному ринку, здатного забезпечити стабільні поставки продовольства навіть у період глобальних криз.

У цьому контексті виникає об'єктивна потреба у всебічному аналізі сучасного стану аграрного експорту з урахуванням його структурних, регіональних та динамічних характеристик. Вивчення основних тенденцій, проблем і перспектив подальшого розвитку дозволить визначити оптимальні напрями державної політики, вдосконалити логістичні й інфраструктурні рішення, а також сформувати ефективні інструменти підтримки аграрного виробника на зовнішніх ринках. Дослідження також має високу практичну значущість для учасників ринку, оскільки результати можуть бути використані для коригування експортних стратегій, планування інвестицій та управління ризиками у зовнішньоекономічній діяльності.

У 2023 році, за даними Українського клубу аграрного бізнесу (УКАБ), експорт аграрної продукції становив 67,5 млн тонн, що на 15% більше, ніж у 2022 році [1]. Водночас експортна виручка знизилася на 8% і склала \$21,9 млрд, що пояснюється зниженням світових цін на агропродукцію та високими логістичними витратами. Структуру експорту аграрної продукції наведено у таблиці 1, яка представлена нижче.

Таблиця 1

Структура експорту агропродукції України у 2023 році

Продукція	Обсяг експорту (млн тонн)	Виручка (\$ млрд)	Частка в агроекспорті (%)
Кукурудза	26.0	45904,00	23,00
Соняшникова олія	45813,00	5.0	23,00
Пшениця	16.17	45902,00	13,00
Соеві боби	45750,00	45717,00	6,00
Ріпак	45902,00	45689,00	5,00

Джерело: створено автором на основі [1,2]

Найбільш вагомими експортними позиціями займали: соняшникова олія – 5,6 млн тонн на \$5 млрд (23% загального експорту), кукурудза – 26 млн тонн на \$4,9 млрд (23%), пшениця – 16,17 млн тонн на \$2,9 млрд (13%), соєві боби – 3,4 млн тонн на \$1,3 млрд (6%) та ріпак – 2,9 млн тонн на \$1,2 млрд (5%) [2]. Переважна частка експорту (понад 90%) припадала на продукцію рослинництва, що свідчить про низький рівень переробки та необхідність розвитку виробництва з більшою доданою вартістю.

Географія експорту також зазнала певних змін. Найбільшими імпортерами української агропродукції у 2023 році стали Румунія (\$2,9 млрд, або 13% загального обсягу), Китай (\$2,2 млрд, 10%), Туреччина (\$2 млрд, 9%), Іспанія (\$1,8 млрд, 8%) та Польща (\$1,7 млрд, 8%) [3]. Загалом країни Європейського Союзу забезпечили 57% усіх валютних надходжень від експорту сільськогосподарської продукції, що свідчить про тісну інтеграцію України в європейський ринок. Це детально показано у таблиці 2.

Найбільші імпортери агропродукції з України у 2023 році

Країна	Обсяг імпорту (\$ млрд)	Частка в агроекспорті (%)
Румунія	45902	13
Китай	45690	10
Туреччина	2	9
Іспанія	45870	8
Польща	45839	8

Джерело: створено автором на основі [3]

Окрім кількісного аналізу, варто також зосередити увагу на якісних аспектах функціонування українського аграрного експорту у 2023 році. Незважаючи на рекордні за останні роки обсяги поставок за кордон, стратегічна ефективність експортної діяльності значною мірою залежала від зовнішньополітичної ситуації, технічної спроможності логістичної інфраструктури та світової кон'юнктури цін.

Серед основних проблем, які негативно вплинули на аграрний експорт у 2023 році, варто виокремити кілька ключових. По-перше, це обмеження логістичних маршрутів, зокрема блокування морських портів та складності з наземним транзитом через суміжні держави. Проблеми з перевезенням призвели до затримок у постачанні, подорожчання логістичних послуг і, як наслідок, втрати позицій на деяких традиційних ринках. По-друге, зниження світових цін на агропродукцію зменшило виручку навіть попри збільшення фізичних обсягів. Це стало наслідком як надлишкової пропозиції на світовому ринку, так і уповільнення темпів глобального економічного зростання. По-третє, значне зростання вартості логістики знизило конкурентоспроможність української продукції на міжнародному ринку, особливо в умовах конкуренції з країнами, які мають стабільніші транспортні коридори та менші витрати на перевезення.

Ці фактори вимагають не лише поточної реакції, але й системної політики з боку держави та бізнесу, спрямованої на зменшення залежності від вразливих ланцюгів постачання. Йдеться, зокрема, про потребу у створенні альтернативних каналів транспортування, модернізації залізничної інфраструктури, формуванні міждержавних угод із країнами-транзитерами та розвитку внутрішніх логістичних хабів. У перспективі важливим напрямом стане також розбудова власних потужностей для переробки сировини, що дозволить експортувати не лише зерно або насіння, а готову продукцію з вищою доданою вартістю.

У підсумку слід зазначити, що попри всі труднощі, аграрний сектор України продемонстрував високу стійкість та здатність до адаптації. Зростання фізичних обсягів експорту на тлі скорочення виручки вказує на необхідність переходу до нової моделі розвитку – з акцентом на глибшу переробку, інфраструктурні інвестиції та географічну диверсифікацію ринків збуту. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вивчення ефективності державної підтримки експорту, аналіз участі України в глобальних ланцюгах доданої вартості та вплив міжнародної політики на конкурентні переваги української аграрної продукції.

З метою підвищення ефективності експорту української аграрної продукції в умовах сучасних викликів доцільно запропонувати низку практичних рекомендацій, які мають стратегічне значення як для урядових структур, так і для суб'єктів господарювання агропромислового комплексу.

Насамперед, особливої уваги потребує диверсифікація логістичних маршрутів. Враховуючи нестабільну ситуацію в Чорноморському регіоні, Україна має активніше розвивати сухопутні коридори через Румунію, Польщу, Угорщину та Словаччину. Важливим напрямом є розбудова логістичної інфраструктури на західному кордоні, включно з модернізацією залізничних вузлів, пунктів пропуску та внутрішніх логістичних хабів, що дозволить зменшити витрати та ризики при транспортуванні аграрної продукції.

Не менш важливим є стимулювання розвитку переробної галузі, оскільки надання податкових та інвестиційних пільг для будівництва заводів з глибокої переробки зернових та

олійних культур сприятиме експорту продукції з високою доданою вартістю. Особливий акцент має бути зроблений на підтримку підприємств, які займаються виробництвом рафінованих олій, борошна, комбікормів тощо.

Українська економічна дипломатія повинна зосередити зусилля на виході на ринки країн Африки, Азії та Латинської Америки, зокрема шляхом підтримки участі аграрних компаній у міжнародних виставках, форумах та торговельних місіях. Це дозволить зменшити залежність від європейського ринку та збалансувати зовнішньоторговельні ризики.

У сучасних умовах надзвичайно актуальною є цифровізація процесів агроекспорту. Необхідно створити національну платформу аналітики і прогнозування, яка б дозволяла в режимі реального часу аналізувати попит, логістику та цінові тренди на зовнішніх ринках. Впровадження електронної сертифікації значно спростить документообіг і прискорить процедури митного оформлення.

Зважаючи на постійні загрози, пов'язані з воєнними діями, доцільним є впровадження програм страхування ризиків при транспортуванні та зберіганні продукції. Такі програми можуть реалізовуватись за участі держави або у співпраці з міжнародними фінансовими інституціями, такими як Міжнародна фінансова корпорація (IFC) чи Європейський банк реконструкції та розвитку (EBRD).

Також варто розширити можливості Офісу з просування експорту та профільних галузевих асоціацій, зокрема у питаннях інформування, навчання та консультування підприємств малого і середнього бізнесу. Доречно також впроваджувати освітні програми, орієнтовані на практичні аспекти зовнішньоекономічної діяльності – сертифікацію, логістику, фінансування.

І останнім варто зазначити стимулювання впровадження інноваційних агротехнологій. Розвиток точного землеробства, дронів, систем агроаналітики та моніторингу сприятиме підвищенню ефективності виробництва та покращенню якості продукції, що особливо важливо при роботі з вимогливими ринками.

Узагальнюючи, слід зазначити, що аграрний сектор залишається стратегічним джерелом економічної стійкості України, забезпечуючи більшість валютних надходжень навіть в умовах війни. Попри логістичні труднощі, падіння цін і зміну географії експорту, Україна зберегла свої позиції на світовому аграрному ринку. Для збереження та посилення цих позицій необхідні системні реформи, спрямовані на розвиток переробки, логістики, диверсифікацію ринків збуту та державну підтримку експортерів.

Список використаних джерел

1. UCAB. У 2023 році експортна виручка агросектору України скоротилась на 8%. URL: <https://www.ucab.ua> (дата звернення: 12.04.2025).
2. Elevatorist. Аграрний експорт-2023: скільки і куди продали зерна та олії. URL: <https://elevatorist.com> (дата звернення: 12.04.2025).
3. Skilky-skilky. Частка агропродукції в експорті у 2023 році зросла до 62%. URL: <https://skilky-skilky.info> (дата звернення: 12.04.2025).

Кондратюк В.П., Ус Д.А.,
студентки ОПП «Маркетинг», 3 курс,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»

ВПЛИВ AMAZON ТА ALIEXPRESS НА МІЖНАРОДНУ ЕКОНОМІКУ

У сучасному глобалізованому світі електронна комерція стрімко трансформує економічні процеси та моделі споживання. Компанії Amazon та AliExpress стали символами цієї трансформації, так як вони впливають суттєво не лише на поведінку споживачів, але також й на структуру міжнародної торгівлі, логістики та ринку праці.